

10

dingen die je
mag weten

als je 10 bent

10 dingen die je mag weten als je 10 bent

Haye van der Heyden

UITGEVERIJ
VOGELVRIJ

Colofon

Eerste uitgave: Augustus 2024
Haye van der Heyden

Uitgeverij Vogelvrij
Redactie: Carlie van Tongeren
Correctie: Janke Scharff
Omslagontwerp: Jesse Jeroen Unlimited
Opmaak: Bob Broeze, Kingfisher Design

ISBN E-boek: 978-90-834372-7-9
ISBN Paperback: 97890834372-6-2

© 2023 Uitgeverij Vogelvrij. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende(n).

© 2023 Uitgeverij Vogelvrij. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior permission in writing from the proprietor(s).

Dit boekje is als het leven zelf: je mag het zelf inkleuren. Als je een hoofdstukje hebt gelezen, wil je dan de witte letters van de eerste pagina een kleurtje geven? Zo wordt het jouw boek en van niemand anders. Je hebt er zelf aan meegewerkt.

**Om
te
beginnen**

Om te beginnen

Hallo. Ben je tien geworden? Gefeliciteerd. Tien is een belangrijke leeftijd. Je bent dan nog een kind, zeggen ze, maar dat duurt niet lang meer. Over een paar jaar begin je een groot mens te worden, zoals kinderen dat noemen. Je wordt dan volwassen, zoals volwassenen zeggen. Is dat leuk? Jawel, maar ook weer niet. Kinderen hebben misschien wel een leuker leven dan grote mensen. Tenminste, als je het leuk hebt. Er zijn ook kinderen die ongelukkig zijn. Omdat hun vader en moeder niet aardig voor ze zijn of omdat hun vader en moeder te weinig geld hebben om dingen te kopen of omdat ze een vervelend broertje of zusje hebben of omdat ze een ziekte hebben of omdat ze ergens wonen waar het niet veilig is. Of waar het zelfs oorlog is. Dat is wel het allerergste. Het leven kan mooi en leuk zijn, maar er is ook veel verdriet en ellende. Zoals dat heet. Daar gaan we het later nog over hebben.

Misschien ben je wel ouder dan tien, maar voel je je nog tien. Dat kan. Er zijn zelfs grote mensen van veertig jaar of nog

ouder die zich nog steeds een kind voelen.
Of zich zo gedragen. Zij zijn nog niet
volwassen geworden en mogen dit boekje
ook lezen. Tuurlijk. Dat mag iedereen.
Iedereen mag alles lezen. Lezen is goed
voor je, zeggen ze. Het zal wel waar zijn.
Welkom in dit boekje.

Lijst van de hoofdstukken die in dit boekje staan

Om te beginnen (hebben we al gehad)
Lijst van de hoofdstukken die in dit boekje
staan (dat is dit)

Het eerste wat je mag weten: leven en dood

Het tweede wat je mag weten: natuur en
heelal

Het derde wat je mag weten: mensen en
hoe ze denken

Het vierde wat je mag weten: vriendschap,
liefde en seks

Het vijfde wat je mag weten: school en
werk

Het zesde wat je mag weten: politiek en
maatschappij

Het zevende wat je mag weten: kinderen
krijgen en bij elkaar blijven

Het achtste wat je mag weten: geluk en
ongeluk

Het negende wat je mag weten: oud en wijs

Het tiende wat je mag weten: er is niemand
zoals jij

Tot slot: tot slot

1.
**Leven
en
dood**

Het eerste wat je mag weten: leven en dood

Leven is leuk en dood is eng? Ja en nee. Leven kan inderdaad leuk zijn, maar het kan ook niet leuk zijn en dood is wel eng, maar ook weer niet. Alles gaat ooit kapot en iedereen gaat ooit dood. Dat is gewoon zo. Het is het einde van iets of iemand. Bijna iedereen vindt dood daarom eng en erg en zielig. En dat is best logisch. Als je dood bent, ben je er niet meer en dat is bijna niet te begrijpen. Wat is dat dan? Is het alsof je voor altijd slaapt? Zoiets misschien, maar als je slaapt, droom je en word je soms even wakker en als je dood bent helemaal niet. Dan is er helemaal niets meer.

Nou ja, helemaal zeker weten we dat niet, want niemand weet hoe het is om dood te zijn. Want iedereen die kan praten en denken en iets kan vertellen, leeft nog. Dus we kunnen aan niemand vragen hoe het is om dood te zijn.

Heel veel mensen op de wereld denken dat je ergens anders doorleeft als je dood bent. Dan is je lichaam er niet meer, maar je ziel wel, zoals ze dat noemen. Je ziel. Wat

dat is, weet niemand. Het is iets. Misschien is het dat je kunt denken. Zou je nog kunnen denken als je er niet meer bent? Niemand die het weet.

Je hoeft eigenlijk niet bang te zijn voor de dood. *Als jij er bent, is hij er niet en als hij er is, ben jij er niet*, zegt een Russisch spreekwoord. Het mooie van de dood is dat er een einde aan je leven komt. Ja, dat is echt iets moois. Er moet toch altijd een einde aan iets zijn. Niemand wil naar een film kijken die nooit eindigt. Zelfs een leuk feestje moet een keertje stoppen, anders is het niet leuk meer. De dood maakt ons leven spannend, omdat we weten dat er ooit een einde aan komt.

Het is net als iets lekkers eten. Het is lekker omdat het maar even is. Als je de hele dag appeltaart met slagroom eet, de hele dag, wekenlang, maanden achter elkaar, is het al snel niet meer lekker. Bah, appeltaart met slagroom. Het is fijn om op zaterdag en zondag vrij te zijn en alles te kunnen doen waar je zin in hebt, omdat je de andere dagen naar school moet. Als je altijd elke dag de hele dag vrij hebt, ga je je vast vervelen. Het einde en dus ook de dood maken het leven tot wat het is: een avontuur.

Ja, laten we het over leven hebben. Dat zijn we nu aan het doen, ik terwijl ik dit schrijf, jij terwijl je dit leest. We leven. Al een tijdje. Eerst zijn we geboren, maar daar weten we niets meer van. We zijn uit onze moeder gekomen en daar waren we bij, maar we zijn het helemaal vergeten. We wisten toen eigenlijk nog niet dat we leefden. In negen maanden groeiden we van een klein propje tot een echte baby, in de buiken van onze moeders. We wisten toen nog niet dat we bestonden, want we leefden in een ander mens. We waren haar, een stukje van haar. Toen opeens kwamen we naar buiten en was er allemaal licht om ons heen en was het best koud. We gingen huilen, daar beginnen baby's altijd mee. Huilen is hun taal. We kregen kleertjes aan en zelfs een klein mutsje op. Het leven was begonnen.

We gingen kijken en luisteren en vastpakken en proeven. Alles was nieuw. Met open mond zagen we dat er kleuren en vormen bestonden en we hoorden dat er harde geluiden waren, waar we van schrokken, en mooie, zachte, lieve geluiden die fijn waren. En we proefden zoete moedermelk en fruithapjes met sinaasappel en banaan. En daarna nog veel meer

ander eten en drinken. Sommige dingen vonden we vies en spuugden we weer uit. Andere dingen vonden we lekker, daar wilden we meer van.

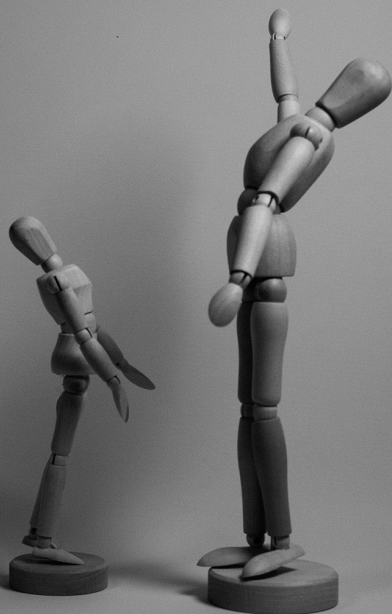
En we gingen poepen, maar dat hoefden we niet te leren. Ons lichaam kon het al. Vanbinnen werkte alles vanzelf. Wat een wonder.

Omdat we nog niet konden praten, gingen we dus bij alles huilen: als we honger hadden of pijn ergens of als we niet konden slapen. Misschien zou onze moeder of vader dat begrijpen en ons helpen. Best vaak gebeurde dat niet, omdat ze niet wisten wat er aan de hand was. Daarom hebben we na een paar jaar leren praten, om te kunnen uitleggen wat we wilden.

De rest van ons leven zijn we dan steeds bezig met van alles ontdekken en meemaken. Er zijn leuke dingen en vervelende dingen. Sommige kinderen en mensen hebben het best wel makkelijk en andere minder of helemaal niet. Die hebben een moeilijk of ongelukkig leven. Dat is natuurlijk heel oneerlijk, maar zo is het nou eenmaal. Misschien zijn je vader en moeder heel erg lief en lekker rijk en dan heb je geluk. Sommige kinderen worden ook geboren met iets waarmee ze succes

in de wereld kunnen hebben. Je kunt heel knap zijn, met mooie ogen en een mooie lach, of je kunt heel knap zijn op een andere manier, dat alle rekensommen heel erg makkelijk voor je zijn. Bijna iedereen heeft wel iets, ook al is het maar iets kleins, maar daarover later meer. Nu zouden we het alleen maar over leven en dood hebben. Als je leeft, leef je en maak je van alles mee en als je dood bent, ben je dood en maak je niets meer mee. Leven is soms niet leuk en soms wel, dood is waarschijnlijk niets. Niet leuk en niet vervelend. Dus zo erg is het misschien niet. Het hoort er in ieder geval bij. De dood hoort bij het leven.

2.
Natuur en heelal

Het tweede wat je mag weten: natuur en heelal

De natuur is iets heel bijzonders. En het heelal ook. Laten we het eerst over de natuur hebben.

Veel kinderen en opa's en oma's houden heel erg veel van de natuur. Andere mensen ook wel, maar die zijn vaak zo hard bezig met hun werk en hun leven dat ze bijna geen tijd hebben om te kijken naar al dat moois wat groeit en bloeit op onze aarde.

Het is echt niet te geloven wat er allemaal is. Al die dieren, al die bomen en planten, al die bloemen. Je hebt vast weleens filmpjes gezien over al die gekleurde vissen onder water of over de dieren die in het oerwoud leven of gewoon in Nederland in de bossen. Heb jij een lievelingsdier? Vast wel. Misschien is het wel een cheeta. Wat een prachtig beest is dat toch, met die grote ogen en dat mooie, slanke lichaam. En hij loopt ook zo mooi.

Ja, de natuur is echt heel erg prachtig, maar niet altijd gezellig, zou je kunnen zeggen. Die mooie cheeta eet andere dieren op. Als hij een klein hertje te pakken kan

krijgen, bijt hij het dood en eet hij het op. Dat is niet gemeen, maar de natuur. Hij moet eten en cheeta's eten geen groente, noten en aardappelen. Ze eten vlees. Voor dat hertje is het niet fijn natuurlijk. Het leeft pas net en wordt meteen al opgegeten. Stel je voor.

Als mensen niets te eten hebben, worden ze ook gevaarlijk. Dan gaan ze vechten om van elkaar het eten dat ze hebben, af te pakken. Alles en iedereen in de natuur wil overleven. Dat is de natuur.

Vroeger dacht bijna iedereen dat de mensen en de bomen en de planten en de dieren gemaakt waren door God. Dat was iemand die buiten onze wereld woonde, ergens in de wolken of zo, die het leven op aarde bedacht en gemaakt had. Hoe kon het anders dat er zoiets moois bestond? Ongeveer honderdvijfenzestig jaar geleden heeft meneer Charles Darwin ons met een belangrijk boek uitgelegd dat het leven op aarde niet bedacht en gemaakt is door God, maar heel langzaam ontstaan is. Onthoud die naam: **Charles Darwin**. En onthoud wat hij bedacht heeft: **de evolutie-theorie**. Evolutie betekent dat iets heel erg langzaam verandert. Hij heeft ons laten zien dat heel vroeger heel kleine diertjes

die in het water leefden, steeds groter en slimmer werden en dat zo de natuur ontstaan is. De waterdiertjes kropen aan land en kregen na miljoenen jaren pootjes waarmee ze konden lopen of kruipen. De ene diersoort leerde in al die jaren vliegen en de andere soort kreeg bijvoorbeeld een steeds langere nek om goed de blaadjes van hoge bomen op te kunnen eten. Ja precies, de giraf. Wat een wonder hè? De giraffen hebben er ongeveer een miljoen jaar over gedaan om te worden zoals ze nu zijn.

Misschien bestaat er toch een God, dat zou kunnen. Niemand die het weet. Heel veel mensen op de wereld geloven in allerlei goden en dat mag natuurlijk. Het enige wat zeker is, is dat niets zeker is.

Dan gaan we naar het heelal. Dat is de grote ruimte waar de aarde, onze wereld, in zweeft. Als je als het donker is omhoogkijkt en er zijn geen wolken, dan zie je dat heelal. Je ziet de maan en de sterren. De maan is een planeet, net als de planeet aarde waar wij op wonen. De maan en de aarde draaien om de zon heen. Die is onze ster. Wij staan vlak bij die fijne zon van ons, elke dag voelen we haar warmte en schijnt ze zodat er licht is bij ons. Als ze op de andere kant van de aarde schijnt,

is het bij ons donker. Het heelal is erg, erg, erg groot. Stel je voor dat je met een vliegtuig naar de zon zou willen vliegen. Dat kan niet, want het is te heet daar, maar áls dat zou kunnen en je zou dag en nacht doorvliegen, ben je ongeveer twintig jaar onderweg. Dus als je nu tien bent, ben je dertig als je daar aankomt en als je dan meteen weer zou terugvliegen ben je vijftig als je weer thuis bent. Dat is wel een beetje lang in een vliegtuig zitten. En dan zeggen we ook nog dat de aarde vlak bij de zon staat. Kun je nagaan hoe groot het heelal is.

Ze zeggen dat er in het heelal meer sterren zijn dan zandkorrels op alle stranden van de wereld. En al die sterren hebben planeten. We kunnen ons bijna niet voorstellen hoe groot het heelal is.

Daarom moeten er natuurlijk nog meer levende wezens in het heelal zijn. Hoe zouden die eruitzien? Zouden ze ook een neus en ogen hebben? Misschien wel, misschien niet. We weten het niet.

Het is wel zo dat onze aarde precies goed is om op te leven en dat zie je eigenlijk niet op de andere planeten, die we kunnen bekijken met enorme verrekijkers die we telescopen noemen. Bij ons is het niet te warm en niet te koud en er is lucht om

te ademen en water om te drinken. Onze planeet is een wonder en de natuur is een wonder en de mensen zijn al helemaal een wonder. Jij bent echt een wonder. Wat jij allemaal kunt: nadenken, grappen maken, iets uit je hoofd leren, leuke dingen verzinnen, van iemand houden, met een hond spelen, noem maar op. Er zijn wel een miljoen dingen die jij kunt. Een wonder dus. Daar gaan we het later nog over hebben.

Nu hebben we de natuur en het heelal besproken. Onthoud **Charles Darwin**. Hij is een belangrijke geleerde geweest. Mensen zeggen weleens: eerst was er God, toen kwam Darwin.

Je mag helemaal zelf weten waar je in gelooft.

3.

Mensen en hoe ze denken

Het derde wat je mag weten: mensen en hoe ze denken

Wij zijn mensen en je zou kunnen zeggen dat we de baas op de wereld zijn. We hebben bijna al het land ingepikt en bouwen overal steden en wegen. Wij vangen de dieren en zetten ze in een kooi in een dierentuin. Is dat zielig? Ja natuurlijk, maar het is ook wel leuk dat we ze dan van dichtbij kunnen bekijken.

Heel veel dieren zijn sterker dan wij, zoals beren en leeuwen en tijgers en olifanten, en toch zijn wij de baas over ze. Hoe kan dat? Wij zijn sterker dan alle dieren omdat we kunnen denken. Nadenken. Dat is echt iets heel bijzonders. Als je namelijk kunt denken, kun je ook iets **bedenken**. Zo hebben wij geweren bedacht waarmee we dieren die groter en sterker zijn dan wij, dood kunnen schieten. Of we maken ze niet dood, maar schieten een pijltje met een slaapmiddel in ze en als ze dan aan het slapen zijn, nemen we ze gevangen en zetten we ze in de dierentuin. In een kooi met ijzeren tralies.

Ook schieten we dieren dood om ze daarna op te eten. Dan gedragen mensen zich als roofdieren, zoals de cheeta. Wij eten kippen en koeien en varkens. En zelfs eten we de baby's van de dieren, zoals lammetjes en kalfjes. Ja, dat is best wel erg en we zijn ook best wel laf, omdat we ze niet zelf dood durven te maken. We durven niet eens te kijken als ze dood gemaakt worden. We eten ze alleen maar op. Al die dieren en die baby's van dieren liggen keurig netjes in plakjes en reepjes en stukjes bij de slager of in de supermarkt en dan kunnen we gelukkig niet meer zien dat het vroeger dieren waren. Dus er worden dieren voor ons doodgemaakt, maar daar willen we niet over nadenken. Want we zijn heel erg gevoelig, vinden we zelf.

Vlees kan erg lekker zijn, dat wel. En het is ook gezond, als het goed en vers vlees is. Dus misschien is het gewoon onze natuur dat we dieren opeten.

Steeds meer mensen willen het niet meer. Zij willen geen dieren meer opeten en noemen zichzelf **vegetariër**. Onthoud die naam. En bedenk of je zelf een **vegetariër** wilt zijn of niet.

Mensen zijn nu bezig met het uitvinden van namaakvlees. Dat smaakt dan net

zoals echt vlees, maar er is geen dier voor doodgegaan. Dat is natuurlijk veel beter. Laten we hopen dat het lukt.

Terug naar het denken. Dat is het grote verschil tussen mensen en dieren: wij kunnen denken, zij niet. Tegen een mens kun je zeggen: nu krijg je geen appeltaart met slagroom, zondagmiddag wel. Bij de thee. Als we terug zijn van een lange wandeling door het bos. Een mens begrijpt dat. Hij moet wachten. En hij kan zich dan op die appeltaart met slagroom op zondagmiddag verheugen.

Een mens kan ook terugdenken. Naar iets wat al gebeurd is. Hij kan op de maandagochtend na die zondagmiddag op een fiets zitten en denken: *jeetje, wat was die appeltaart met slagroom gisterenmiddag lekker. Echt heerlijk.*

Dieren kunnen dat allemaal niet. Of in ieder geval kunnen ze het niet zoals wij. Bij dieren gaat het anders: als jij de riem van de hond van de kapstok pakt, begint hij blij op en neer te springen, want hij weet dat jullie dan naar buiten gaan. Dat zou je misschien ook een soort denken kunnen noemen. Toch is het anders dan bij ons. Honden denken niet na over wat ze doen of over wat jij doet. Als jij bijvoorbeeld elke

dag om half vijf thuiskomt en dan even met de hond uitgaat en je komt een keer pas om half zes, is je hond niet boos dat je te laat bent. Hij ligt dan niet opeens met een boos gezicht in zijn mand. Hij is alleen maar blij dat je er bent en springt tegen je op. Een hond denkt niet na over dat jij te laat bent.

Wij mensen denken heel vaak aan wat er vroeger gebeurd is en aan wat er in de toekomst misschien nog gaat gebeuren. We schamen ons voor iets wat we gedaan hebben en zijn vaak bang voor wat er gaat komen: *morgen moet ik naar de tandarts, ik kan er niet van slapen, zo bang ben ik.* Gelukkig vallen de meeste dingen waar we bang voor zijn, heel erg mee. De angst voor de tandarts is vaak erger dan wat er bij de tandarts gebeurt.

Wij mensen kunnen denken en we kunnen dus ook een computer en een zelfrijdende auto en een vliegtuig uitvinden en we kunnen afspraken maken dat we ons netjes gedragen en op het fietspad fietsen en niet op de snelweg. Een hond kun je leren niet binnen te poepen en te plassen door hem te straffen als hij dat wel doet. Het duurt even, maar op een bepaald moment snapt hij het. Is dat dan geen denken? Nee, toch niet echt. Het is

een gewoonte geworden. Jij poept ook niet meer in je broek, terwijl je ook niet de hele dag loopt te denken dat je niet in je broek moet poepen. Een gewoonte is iets anders dan denken.

Toch kan wat er gebeurd is in het verleden wel iets doen met een dier. Ook dat is dan een soort gewoonte geworden. Soms zijn er zielige honden die een slecht baasje hebben gehad en altijd geslagen en geschopt zijn, en die worden dan bange, boze honden. Ze zijn eraan gewend dat ze geslagen en geschopt worden en verdedigen zich daarom meteen, ook als iemand juist lief voor ze wil zijn. Ze bijten meteen van zich af.

Dat doen mensen trouwens ook wel. Boze mensen zijn vaak boos omdat ze bang zijn. Ze zijn bang dat iemand gemeen tegen ze gaat doen en verdedigen zich meteen met boosheid, nog voordat er iets gebeurd is. Onthoud dat maar: **veel boze mensen zijn eigenlijk bang.**

Dat denken van ons is iets geweldigs, maar mensen hebben er ook last van. Ze lopen soms de hele dag over van alles na te denken en best vaak zijn dat helemaal geen leuke gedachten. Ze denken dan bijvoorbeeld dat ze zelf lelijk zijn of dat

niemand ze aardig vindt, terwijl dat heel vaak helemaal niet zo is. Ze denken vreselijk veel na over de toekomst, over alles wat er zou kunnen gebeuren, en dan bedenken ze de meest verschrikkelijke dingen: ongelukken, ruzies, oorlogen, noem maar op. Veel mensen proberen dat af te leren en proberen alleen maar aan het 'nu' te denken. Wat is er **nu**, waar ben ik **nu**, wat maak ik **nu** mee. Dat kan heel goed zijn. Wat er vroeger gebeurd is, kun je niet meer veranderen, en wat er allemaal nog gaat gebeuren, kun je toch nooit zeker weten. Alles gaat bijna altijd anders dan je denkt. Dus eigenlijk bestaat er alleen maar het nu.

Soms moet je natuurlijk wel vooruitdenken. Je bedenkt dat je over tien minuten op school moet zijn en je gaat daarom harder fietsen, anders haal je het niet. Dat is vooruitdenken en het is handig dat wij mensen dat leren.

Ja, we kunnen denken en daar kunnen we heel veel mee doen en soms proberen we juist niet te denken om gelukkiger te worden. De meeste dieren lijken wel gelukkig, totdat ze iets overkomt, maar dat zien ze dan wel. Dieren denken er ook niet

over na of ze gelukkig zijn of niet, want ze denken niet. Ze leven gewoon.

Onthoud dat iets wat fantastisch en geweldig is, zoals kunnen nadenken, ook moeilijk en lastig kan zijn. Zo zijn er ook erge dingen die iets moois hebben. Als mensen verdriet hebben over iets, gaan ze elkaar troosten, waardoor ze elkaar beter leren kennen. Dat is wel mooi toch? Veel dingen hebben nou eenmaal twee kanten: een mooie en een lelijke. Een voordeel en een nadeel. En eigenlijk horen die twee een beetje bij elkaar, net als het leven en de dood, die we al hebben besproken.

Verder lezen?

Benieuwd naar het hele verhaal en wil je verder lezen?

KLIK DAN OP DE ONDERSTAANDE
LINK

<https://uitgeverijvogelvrij.nl/boek/?id=10-voor-10>

Over Uitgeverij Vogelvrij

Uitgeverij Vogelvrij publiceert boekjes, zowel in fysieke vorm als digitaal, met de lengte en de amusementswaarde van speelfilms, die beogen net zo toegankelijk te zijn als audiovisuele producties. De boekjes hebben vaak minder tekst dan een standaardroman en kunnen voorzien zijn van plaatjes, foto's, tekeningen of audio- of videofragmenten, die zelfs in het geval van een papieren boek met QR-codes op een smartphone of een tablet direct beluisterd en bekeken kunnen worden. Lezen en kijken of lezen en luisteren.

Uitgeverij Vogelvrij wil inspelen op een nieuwe wereld en kiest ervoor meer een contentfabriekje in het algemeen dan alleen een uitgever van boeken te zijn. Het gaat om het opbouwen van een fonds van verhalen en formats, uitgegeven als boekjes en daardoor auteursrechtelijk beschermd, die vaak in basis geschikt zijn voor een audiovisuele productie, ten behoeve van media die de behoefte hebben aan een constante stroom van content.

Informatie over de uitgeverij en/of deze titels is ook te vinden op de website www.uitgeverijvogelvrij.nl of kan per mail worden opgevraagd: info@uitgeverijvogelvrij.nl.

Let op: digitale edities zijn veel milieuvriendelijker en veel goedkoper dan papieren versies.

Op onze website kost elk e-boek maar 4 euro. En voor 25 euro heb je er zelfs 12. Het voordeel van e-boeken is dat je ze kunt lezen op een e-reader, maar ook op een smartphone, een laptop of een tablet. Nog afgezien van de enorme aanslag die papieren boeken doen op het milieu heeft digitaal lezen naast de gunstige prijs nog veel meer voordelen: je kunt lezen in het donker, je hoeft geen zware boeken mee te slepen, je kunt gemakkelijk passages of namen opzoeken en je kunt de letters groter of kleiner maken.

